

PODATEK OD CZYNNOŚCI CYWILNOPRAWNYCH A VAT

Stanisław Bogucki, Wojciech Stachurski
Roman Wiatrowski, Krzysztof Winiarski
Bartosz Wojciechowski, Marek Zirk-Sadowski

ZAGADNIENIA PRAWNE

PODATEK OD CZYNNOŚCI CYWILNOPRAWNYCH A VAT

Stanisław Bogucki, Wojciech Stachurski
Roman Wiatrowski, Krzysztof Winiarski
Bartosz Wojciechowski, Marek Zirk-Sadowski

ZAGADNIENIA PRAWNE

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 czerwca 2016 r.

Recenzent

Dr hab. Dominik Jan Gajewski

Wydawca

Grzegorz Jarecki

Redaktor prowadzący

Małgorzata Jarecka

Opracowanie redakcyjne

Elżbieta Józwiak

Łamanie

Wolters Kluwer

Zdjęcie na okładce

shutterstock/VAlex

Poszczególne rozdziały opracowali:

Stanisław Bogucki – rozdz. 6

Wojciech Stachurski – rozdz. 3, 5, 9 pkt 1 i 2

Roman Wiatrowski – rozdz. 4, 7–8

Krzysztof Winiarski – rozdz. 2, 9 pkt 3

Bartosz Wojciechowski – rozdz. 1 (wspólnie z M. Zirk-Sadowskim)

Marek Zirk-Sadowski – rozdz. 1 (wspólnie z B. Wojciechowskim)

© Copyright by

Wolters Kluwer SA, 2016

ISBN: 978-83-264-9065-1

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	9
Wstęp	15
Rozdział 1	
Znaczenie prawa europejskiego w kształtowaniu krajowego systemu podatkowego	17
1. Multicentryczność jako paradygmat współczesnych systemów prawnych	17
2. Relacja między krajowym porządkiem prawnym a prawem unijnym	20
3. Model stosowania prawa zgodnie z zasadą wykładni prounijnej	25
4. Odpowiedzialność odszkodowawcza państwa za naruszenie prawa unijnego przez organy państwowe	28
5. Rola zasad ogólnych w prawie unijnym	31
6. Wpływ orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na wykładnię prawa krajowego	35
7. <i>Interpretatio cessat in claris</i> w wykładni prawa unijnego i przepisów prawa krajowego w związku z prawem unijnym oraz prawem międzynarodowym ..	46
8. Relacja wykładni prounijnej do wykładni prokonstytucyjnej	56
Rozdział 2	
Podatek od czynności cywilnoprawnych jako podatek kapitałowy	60
1. Uwagi wprowadzające	60
2. Zakres podmiotowy dyrektyw kapitałowych a regulacja ustawy o podatku od czynności cywilnoprawnych dotycząca definiowania spółek	63
3. Zakres przedmiotowy dyrektyw kapitałowych a przedmiot opodatkowania podatkiem od czynności cywilnoprawnych	74
4. Znaczenie zasady <i>stand still</i>	82
5. Kłopoty z podstawą opodatkowania podatkiem od czynności cywilnoprawnych umów spółek i ich zmian	98
6. Zwolnienia spółek od podatku od czynności cywilnoprawnych a dyrektywa 2008/7/WE	109
Rozdział 3	
Podatek od towarów i usług jako ogólny podatek obrotowy	115
1. Kształtowanie się podatku od towarów i usług	115

2. Istota podatku od towarów i usług	121
3. Elementy konstrukcyjne podatku od towarów i usług	124
3.1. Uwagi wprowadzające	124
3.2. Przedmiot opodatkowania podatkiem od towarów i usług	126
3.3. Podmioty podatku od towarów i usług	133
3.4. Podstawa opodatkowania	140
3.5. Stawki podatku	143

Rozdział 4

Podatek od towarów i usług a prawo unijne	146
1. Pojęcie unijnego prawa podatkowego	146
2. Relacje pomiędzy podatkowym prawem unijnym a podatkowym prawem krajowym	147
3. Harmonizacja unijnego prawa podatkowego	150
4. Źródła unijnego prawa podatkowego	152
4.1. Traktatowe źródła unijnego prawa podatkowego	152
4.2. Podstawy prawne obowiązywania norm prawa unijnego w prawie polskim	153
4.3. Podstawy prawne i instrumenty harmonizacji podatków obrotowych ..	155
4.4. Harmonizacja przepisów dotyczących podatku od wartości dodanej w Polsce	159

Rozdział 5

Wyłączenia od podatku od czynności cywilnoprawnych	161
1. Uwagi wprowadzające	161
2. Czynności wyłączone z opodatkowania w określonych kategoriach spraw	163
3. Wyłączenie z opodatkowania umów zawieranych w związku z realizacją roszczeń związanych z ochroną środowiska	170
4. Wyłączenie z opodatkowania podatkiem od czynności cywilnoprawnych czynności opodatkowanych albo zwolnionych z opodatkowania podatkiem od towarów i usług	170
4.1. Uwagi ogólne	170
4.2. Konstrukcja wyłączenia	172
5. Wyłączenie z opodatkowania umów sprzedaży oraz zamiany towarów wprowadzonych do wolnego obszaru celnego lub składu wolnocłowego albo objętych procedurą składu celnego	175
6. Wyłączenie z opodatkowania umów spółek i ich zmiany	177

Rozdział 6

Zwolnienia od podatku od czynności cywilnoprawnych	180
1. Uwagi ogólne	180
2. Zwolnienia podmiotowe	184
2.1. Państwa obce, ich przedstawicielstwa dyplomatyczne i inne	184
2.2. Organizacje pożytku publicznego	188
2.3. Jednostki samorządu terytorialnego	190
2.4. Skarb Państwa	192

2.5. Osoby nabywające na potrzeby własne sprzęt rehabilitacyjny	193
2.6. Agencja Rezerw Materiałowych	195
3. Zwolnienia przedmiotowe	196
3.1. Sprzedaż walut obcych	196
3.2. Sprzedaż gospodarstwa rolnego	197
3.3. Sprzedaż byłemu właścicielowi (użytkownikowi wieczystemu) nieruchomości wyłączonej	203
3.4. Sprzedaż budynku mieszkalnego oraz niektórych typów praw mieszkaniowych	207
3.5. Zamiana budynku, lokalu lub prawa do lokalu między osobami zaliczonymi do I grupy podatkowej na zasadach określonych w przepisach o podatku od spadków i darowizn	210
3.6. Sprzedaż rzeczy ruchomych o wartości poniżej 1000 zł	211
3.7. Sprzedaż bonów i obligacji skarbowych	212
3.8. Sprzedaż bonów pieniężnych Narodowego Banku Polskiego	214
3.9. Sprzedaż praw majątkowych będących instrumentami finansowymi	215
3.10. Sprzedaż towarów giełdowych na giełdach towarowych	220
3.11. Zbycie akcji i udziałów przez Bank Gospodarstwa Krajowego	221
3.12. Pożyczki	222
3.13. Ustanowienie hipoteki	231
3.14. Sprzedaż nieruchomości położonych na byłym terytorium RP	235
3.15. Zbycie kopalni	237
4. Zwolnienia na podstawie przepisów innych niż ustawa o podatku od czynności cywilnoprawnych	238

Rozdział 7

Wyłączenia od podatku od towarów i usług	249
1. Zakres wyłączeń od podatku od towarów i usług	249
2. Zbycie przedsiębiorstwa lub jego zorganizowanej części	250
3. Czynności, które nie mogą być przedmiotem prawnie skutecznej umowy	261

Rozdział 8

Zwolnienia od podatku od towarów i usług	265
1. Zwolnienia przedmiotowe	265
1.1. Towary używane będące ruchomościami	266
1.2. Produkty rolne pochodzące z własnej działalności rolniczej	269
1.3. Znaczkę pocztowe i inne znaki tego typu	270
1.4. Nieruchomości	270
1.5. Budynki, budowle lub ich części	272
1.6. Usługi w zakresie finansów	278
2. Zwolnienie podmiotowe	284
3. Wpływ zwolnień w podatku od towarów i usług a kupno towarów w Internecie	286
4. Zwolnienie na podstawie przepisów prawa krajowego, które pozostaje niezgodne z prawem unijnym	287

5. Skutki wystawienia faktury w odniesieniu do czynności zwolnionej lub wyłączonej z opodatkowania podatkiem od towarów i usług 288

Rozdział 9

Problemy z ustaleniem granicy między obrotem nieprofesjonalnym

a profesjonalnym na tle wybranych przykładów 292

1. Sprzedaż lub zamiana nieruchomości oraz praw rzeczowych związanych z nieruchomością 292
  - 1.1. Uwagi ogólne 292
  - 1.2. Sprzedaż nieruchomości wchodzących w skład majątku prywatnego 293
  - 1.3. Sprzedaż nieruchomości zwolniona z podatku od towarów i usług 295
  - 1.4. Sprzedaż nieruchomości częściowo zwolniona z podatku od towarów i usług 297
  - 1.5. Sprzedaż udziału we własności nieruchomości lub w prawie użytkowania wieczystego 299
2. Sprzedaż udziałów i akcji w spółkach handlowych 300
3. Problem identyfikacji czynności związanych z działalnością gospodarczą na gruncie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych 302

Literatura 315

O autorach 325

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- druga dyrektywa – druga dyrektywa Rady 67/228/EWG z dnia 11 kwietnia 1967 r. w sprawie harmonizacji legislacji Państw Członkowskich dotyczących podatków obrotowych – Struktura i procedury wspólnego systemu podatku od wartości dodanej (Dz. Urz. WE L 71 z 14.04.1967, s. 1303)
- dyrektywa 69/335/EWG – dyrektywa Rady 69/335/EWG z dnia 17 lipca 1969 r. dotycząca podatków pośrednich od gromadzenia kapitału (Dz. Urz. UE L 249 z 28.10.1969, s. 25, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 9, t. 1, s. 11)
- dyrektywa 85/303/EWG – dyrektywa Rady 85/303/EWG z dnia 10 czerwca 1985 r. zmieniająca dyrektywę 69/335/EWG dotyczącą podatków pośrednich od gromadzenia kapitału (Dz. Urz. UE L 156 z 15.06.1985, s. 23; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 9, t. 1, s. 122)
- dyrektywa 2006/112/WE – dyrektywa 2006/112/WE Rady z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej (Dz. Urz. UE L 347 z 11.12.2006, s. 1, z późn. zm.)
- dyrektywa 2008/7/WE – dyrektywa Rady 2008/7/WE z dnia 12 lutego 2008 r. dotycząca podatków pośrednich od gromadzenia kapitału (Dz. Urz. UE L 46 z 21.02.2008, s. 11, z późn. zm.)
- EKPC – Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.)
- k.c. – ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 380 z późn. zm.)
- k.m. – ustawa z dnia 18 września 2001 r. – Kodeks morski (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 66)
- k.s.h. – ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1030 z późn. zm.)
- Konstytucja PRL – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej uchwalona przez Sejm Ustawodawczy w dniu 22 lipca 1952 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 1976 r. Nr 7, poz. 36 z późn. zm.)

- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- konwencja wiedeńska – Konwencja wiedeńska o prawie traktatów sporządzona w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r. (Dz. U. z 1990 r. Nr 74, poz. 439)
- nowela z dnia 16 listopada 2006 r. – ustawa z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy o podatku od spadków i darowizn oraz ustawy o podatku od czynności cywilnoprawnych (Dz. U. Nr 222, poz. 1629 z późn. zm.)
- nowela z dnia 22 stycznia 2010 r. – ustawa z dnia 22 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy o podatku od czynności cywilnoprawnych (Dz. U. Nr 44, poz. 251)
- nowela z dnia 22 stycznia 2015 r. – ustawa z dnia 22 stycznia 2015 r. o zmianie ustawy o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego w latach 2008–2015 oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 143)
- nowela z dnia 25 czerwca 2015 r. – ustawa z dnia 25 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy o samorządzie gminnym oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1045)
- nowela z dnia 7 listopada 2008 r. – ustawa z dnia 7 listopada 2008 r. o zmianie ustawy o podatku od czynności cywilnoprawnych (Dz. U. Nr 209, poz. 1319)
- o.p. – ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 613 z późn. zm.)
- pierwsza dyrektywa – pierwsza dyrektywa Rady 67/227/EWG z dnia 11 kwietnia 1967 r. w sprawie harmonizacji ustawodawstw Państw Członkowskich dotyczących podatków obrotowych (Dz. Urz. WE L 71 z 14.04.1967, s. 1301, z późn. zm.)
- p.o.ś. – ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 672 z późn. zm.)
- pr. bank. – ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 128 z późn. zm.)
- pr. dew. – ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. – Prawo dewizowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 826 z późn. zm.)
- pr. spółdz. – ustawa z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 21)
- r.o.s. – rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 maja 1983 r. w sprawie opłaty skarbowej (Dz. U. Nr 34, poz. 161 z późn. zm.)
- Statut TSUE – tekst skonsolidowany załączony do Protokołu (nr 3) w sprawie statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, w brzmieniu nadanym rozporządzeniem (UE, Euratom) Parlamentu Europejskiego i Rady nr 741/2012 z dnia 11 sierpnia 2012 r. (Dz. Urz. UE L 228 z 23.08.2012, s. 1)
- szósta dyrektywa – Szósta dyrektywa Rady 77/388/EWG z dnia 17 maja 1977 r. w sprawie harmonizacji ustawodawstw Państw Członkowskich w odniesieniu do podatków obrotowych – wspólny system podatku od wartości dodanej: ujednoliconą podstawą wymiaru podatku (Dz. Urz. WE L 145 z 13.06.1977, s. 1, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 9, t. 1, s. 23)

- TFUE – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz. Urz. UE C 202 z 7.06.2016, s. 47)
- Traktat akcesyjny – Traktat podpisany w dniu 16 kwietnia 2003 r. między Królestwem Belgii, Królestwem Danii, Republiką Federalną Niemiec, Republiką Grecką, Królestwem Hiszpanii, Republiką Francuską, Irlandią, Republiką Włoską, Wielkim Księstwem Luksemburga, Królestwem Niderlandów, Republiką Austrii, Republiką Portugalską, Republiką Finlandii, Królestwem Szwecji, Zjednoczonym Królestwem Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej (Państwami Członkowskimi Unii Europejskiej) a Republiką Czeską, Republiką Estońską, Republiką Cypryjską, Republiką Łotewską, Republiką Litewską, Republiką Węgierską, Republiką Malty, Rzeczpospolitą Polską, Republiką Słowenii, Republiką Słowacką dotyczący przystąpienia Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej do Unii Europejskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864 z późn. zm.)
- TUE – Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz. Urz. UE C 202 z 7.06.2016, s. 13)
- TWE – Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (wersja skonsolidowana: Dz. Urz. UE L 321E z 29.12.2006, s. 37)
- u.d.p.p.w. – ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 239 z późn. zm.)
- u.f.p. – ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 885 z późn. zm.)
- u.g.n. – ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1774 z późn. zm.)
- u.g.n.r.SP – ustawa z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1014 z późn. zm.)
- u.g.t. – ustawa z dnia 26 października 2000 r. o giełdach towarowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 719 z późn. zm.)
- u.k.w.h. – ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotecę (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 790)
- u.o.i.f. – ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 94 z późn. zm.)
- u.o.s. z 1975 r. – ustawa z dnia 19 grudnia 1975 r. o opłacie skarbowej (Dz. U. Nr 45, poz. 226)
- u.p.c.c. – ustawa z dnia 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 223 z późn. zm.)

u.p.d.o.f.	–	ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn.: Dz. U. z 2012 r. poz. 361 z późn. zm.)
u.p.r.	–	ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 617)
u.p.s.d.	–	ustawa z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 205 z późn. zm.)
u.p.t.u.	–	ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 177, poz. 1054 z późn. zm.)
u.p.t.u. z 1993 r.	–	ustawa z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym (Dz. U. Nr 11 poz. 50 z późn. zm.)
u.r.o.n.	–	ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 z późn. zm.)
u.r.p.d.r.	–	ustawa z dnia 8 lipca 2005 r. o realizacji prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1090 z późn. zm.)
u.s.d.g.	–	ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 584 z późn. zm.)
u.s.m.	–	ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1222 z późn. zm.)
u.s.p.k.k.	–	ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 1169 z późn. zm.)
ustawa o BFG	–	ustawa z dnia 14 grudnia 1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1866 z późn. zm.)
ustawa o BGK	–	ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o Banku Gospodarstwa Krajowego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 510 z późn. zm.)
ustawa o FŻŚ	–	ustawa z dnia 28 października 2002 r. o Funduszu Żeglugi Śródlądowej i Funduszu Rezerwowym (Dz. U. Nr 199, poz. 1672 z późn. zm.)
ustawa o NBP	–	ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r. poz. 908 z późn. zm.)

Czasopisma, dzienniki urzędowe, zbiory orzeczeń

CBOSA	–	Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych
Dz. U.	–	Dziennik Ustaw
Dz. Urz. MF	–	Dziennik Urzędowy Ministerstwa Finansów
Dz. Urz. NBP	–	Dziennik Urzędowy Narodowego Banku Polskiego
Dz. Urz. WE/UE	–	Dziennik Urzędowy Wspólnot Europejskich/Unii Europejskiej
EP	–	Edukacja Prawnicza

EPS	-	Europejski Przegład Sądowy
M.P.	-	Monitor Polski
OTK	-	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	-	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Zbiór Urzędowy. Seria A
PiP	-	Państwo i Prawo
POP	-	Przegład Orzecznictwa Podatkowego
Prz. Pod.	-	Przegład Podatkowy
RPEiS	-	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
St. Pr.-Ek.	-	Studia Prawno-Ekonomiczne

Inne

ETPC	-	Europejski Trybunał Praw Człowieka
PCC	-	podatek od czynności cywilnoprawnych
TS	-	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (od 1 grudnia 2009 r., wcześniej – Europejski Trybunał Sprawiedliwości)
VAT	-	podatek od towarów i usług

WSTĘP

Tytuł opracowania wskazuje na podjętą przez autorów próbę ukazania szczególnych związków pomiędzy dwoma podatkami – podatkiem od czynności cywilnoprawnych a VAT. W obowiązującej od dnia 1 stycznia 2001 r. ustawie z dnia 9 września 2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 223 z późn. zm.) ustanowiono wyłączenie niektórych czynności cywilnoprawnych od podatku od czynności cywilnoprawnych w zakresie, w jakim są one opodatkowane podatkiem od towarów i usług¹. Zakres stosowania tej zasady w stosunku do poszczególnych czynności cywilnoprawnych, które mogą być jednocześnie kwalifikowane jako podlegające opodatkowaniu VAT, ewoluuje na przestrzeni lat, choć wskazuje się, że sposób definiowania zdarzeń podlegających opodatkowaniu wyżej wymienionymi podatkami zastosowany we współczesnym prawie polskim będzie miał znaczenie także w przyszłości².

Wprowadzone uregulowanie przemawia za przyjęciem, że to zakres opodatkowania podatkiem od towarów i usług rzutuje na zakres opodatkowania podatkiem od czynności cywilnoprawnych. Jednocześnie w ustawie o podatku od czynności cywilnoprawnych nie zawarto wyjaśnienia, co należy rozumieć przez to, że dana czynność jest opodatkowana lub zwolniona z VAT. Aby określić, czy dana czynność cywilnoprawna podlega opodatkowaniu, należy natomiast stwierdzić, czy z tytułu jej dokonania którakolwiek ze stron nie jest opodatkowana lub zwolniona z VAT³. Powyżej wymienione wyłączenie z podatku od czynności cywilnoprawnych dotyczy czynności opodatkowanych lub zwolnionych z opodatkowania polskim podatkiem od towarów i usług w rozumieniu ustawy o podatku od towarów i usług, a także czynności opodatkowanych lub zwolnionych z opodatkowania podatkiem od wartości dodanej pobieranym na podstawie przepisów obowiązujących w państwach członkowskich Unii Europejskiej oraz w Islandii, Norwegii, Lichtensteinie. Wskazuje na to brzmienie wprowadzonej do ustawy o podatku od czynności cywilnoprawnych definicji pojęcia podatku od towarów i usług. Wprowadzając wspomnianą definicję legalną, ustawodawca wyeli-

---

¹ Na podstawie przepisów ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 177, poz. 1054 z późn. zm.).

² W. Modzelewski, *Podatki obrotowe (w:) System Prawa Finansowego*, t. 3, *Prawo daninowe*, red. L. Etel, Warszawa 2010, s. 155.

³ W. Stachurski, *Wyłączenia z opodatkowania (w:) S. Bogucki, A. Dumas, W. Stachurski, K. Winiarski, Podatek od czynności cywilnoprawnych. Komentarz dla praktyków*, Gdańsk 2014, s. 143–144.

minował pojawiające się w praktyce wątpliwości, czy wyłączenie podatkowe, o którym mowa w art. 2 pkt 4 u.p.c.c., dotyczy czynności cywilnoprawnych „objętych” polskim podatkiem od towarów i usług, czy także podatkiem od wartości dodanej obowiązującym w innych państwach Unii Europejskiej.

Analiza relacji między podatkiem od czynności cywilnoprawnych a VAT musiała zostać zatem osadzona w kontekście czynności opodatkowanych bądź zwolnionych zarówno w rozumieniu ustawy o podatku od czynności cywilnoprawnych, jak również ustawy o podatku od towarów i usług. W związku z tym uznano również za celowe zaprezentowanie obydwu analizowanych podatków ze wskazaniem ich miejsca w polskim systemie prawa podatkowego, głównych zasad i celów, przedmiotu ich regulacji, a także ich relacji z przepisami unijnymi w kontekście zgodności lub niezgodności przepisów unijnych z przepisami wyżej wymienionych ustaw krajowych, jak również zasad prowadzących do harmonizacji systemów krajowych w aktach normatywnych prawa unijnego. Niezbędne okazało się przy tym dokonanie wykładni niektórych przepisów prawa unijnego, a także prawa krajowego, co nie jest zadaniem łatwym, ponieważ specyficzne problemy stwarza zarówno wykładnia prawa krajowego, szczególnie w zakresie problematyki powiązanej z prawem unijnym, jak i wykładnia prawa unijnego, zwłaszcza ta prowadzona przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej⁴. Analiza relacji między podatkiem od czynności cywilnoprawnych a VAT została przy tym poprzedzona omówieniem kluczowych kwestii dotyczących znaczenia prawa europejskiego w kształtowaniu krajowego systemu podatkowego.

Książka jest opracowaniem zbiorowym autorów, którzy są sędziami i orzekają w Izbie Finansowej Naczelnego Sądu Administracyjnego, a przy tym są autorami lub współautorami publikacji z różnych dziedzin prawa (monografie, komentarzy, artykułów, glos), w tym również z zakresu prawa podatkowego i procedur podatkowych, jak również zajmują się działalnością naukową i popularyzatorską. Każdy z autorów w odniesieniu do prezentowanych w poszczególnych częściach opracowania poglądów prezentuje własny punkt widzenia, przedstawiając jednocześnie stanowisko doktryny i judykatury. Wydawnictwo i autorzy wyrażają przekonanie, że niniejsze opracowanie będzie stanowiło istotny głos w dyskusji toczącej się wokół wyżej wymienionych instytucji omawianych podatków, którą od lat prowadzą w ramach swojej działalności zawodowej sędziowie, adwokaci, radcowie prawni, doradcy podatkowi, pracownicy organów podatkowych i skarbowych, ale również pracownicy nauki, studenci wydziałów prawa oraz wszyscy zainteresowani tym działem prawa.

W książce uwzględniono stan prawny na dzień 1 czerwca 2016 r.

Autorzy

---

⁴ B. Brzeziński, *Wstęp (w:) Polskie prawo podatkowe a prawo unijne. Katalog rozbieżności*, red. B. Brzeziński, D. Dominik-Ogińska, K. Lasiński-Sulecki, A. Zalański, Warszawa 2016, s. 17.

Rozdział 1

ZNACZENIE PRAWA EUROPEJSKIEGO W KSZTAŁTOWANIU KRAJOWEGO SYSTEMU PODATKOWEGO¹

1. Multicentryczność jako paradygmat współczesnych systemów prawnych

Prawno-instytucjonalne funkcjonowanie Unii Europejskiej, której Polska jest państwem członkowskim, wygenerowało unikatowy na skalę światową fenomen multicentryczności lub, inaczej, wielopłaszczyznowej policentryczności systemu prawa. Multicentryczność rozumiana jako podział kompetencji *quo ad usum* pomiędzy organy krajowe i unijne wynika z przyjęcia zasady supremacji prawa unijnego oraz prymatu zasady skuteczności (*effet utile*) tegoż prawa w stosunku do krajowych porządków prawnych. Zjawisko to jest widoczne w działalności podmiotów stosujących prawo, i to w szczególności w sprawach, w których rozstrzygnięcia dotyczą realizacji podstawowych swobód unijnych, w tym w szczególności – co jest niezwykle istotne z perspektywy niniejszego opracowania – swobody przepływu kapitału, usług i towarów.

Funkcjonowanie systemu multicentrycznego opiera się na logice odmiennej od tej przyjmowanej zarówno na gruncie systemów państw członkowskich, jak i w obrębie samego prawa unijnego, którego hierarchia źródeł prawa, zagadnienia walidacyjne czy też hierarchia organów stosujących prawo stanowią nadal ważne kwestie badawcze². Powyższe pociąga za sobą zmianę paradygmatu rozumienia i funkcjonowania prawa jako systemu, zwłaszcza w jego strukturze pionowej. Rewizji poddawany jest pogląd o monistycznym sposobie przedstawiania systemu prawa przez Hansa Kelsena czy

---

¹ Rozdział jest współautorstwa B. Wojciechowskiego oraz M. Zirk-Sadowskiego. W odniesieniu do pierwszego z autorów tekst stanowi realizację grantu Narodowego Centrum Nauki nr DEC-2013/11/B/H55/04156.

² Na kwestię niejednoznaczności hierarchii źródeł prawa unijnego zwrócił jednak ostatnio uwagę m.in. A. Calus, *Hierarchia w prawie Unii Europejskiej* (w:) *Współczesne wyzwania europejskiej przestrzeni prawnej. Księga pamiątkowa dla uczczenia 70. urodzin Profesora Eugeniusza Piątka*, red. A. Łazowski, R. Ostrihansky, Kraków 2005, s. 47–56.

Herberta L.A. Harta na rzecz multicytrycznego³ czy wręcz globalnego systemu praw⁴. Okazuje się bowiem, że klasyczne dynamiczno-styczne powiązania między normami nie są wystarczająco adekwatne do opisu aktualnego systemu prawa (systemów prawa), i to zarówno w odniesieniu do rekonstrukcji typów systemów, jak i systemu konkretnego. Wynika to przede wszystkim z wyłonienia się w ostatnich latach wielu różnych i względnie niezależnych ośrodków prawotwórczych. W tym kontekście można mówić o multicytryczności systemu prawa przez pryzmat „geometrii trzech płaszczyzn”⁵: prawa krajowego, unijnego oraz prawa tworzonego w ramach systemu Rady Europy.

Jak zatem trafnie zauważa Wiesław Lang, w przypadku multicytryczności mamy do czynienia z występowaniem „w jednym porządku prawnym wielu równorzędnych źródeł prawa nie tworzących układu hierarchicznego (hierarchii norm)”⁶. Tymczasem do tej pory powszechnie akceptowana była teza o hierarchicznym, piramidalnym uporządkowaniu systemu prawa⁷. Najogólniej mówiąc, w systemie monocentrycznym norma wyższego rzędu stanowi podstawę obowiązywania normy niższego rzędu, o ile została ustanowiona przez organ do tego kompetentny na podstawie normy wyższej (powiązania dynamiczne wskazujące na zależności instytucjonalno-prawotwórcze) oraz norma niższa jest powiązana z wyższą, jak twierdzenie szczegółowe z ogólnym (powiązania statyczne wskazujące na zależności w obowiązywaniu normy z uwagi na jej treść). Nie oznacza to oczywiście, że tego typu powiązania nie występują obecnie, lecz raczej że nie wszystkie relacje między normami da się uporządkować w oczywisty

³ G. Falkner, M. Hartlapp, S. Leiber, O. Treib, *Democracy, Social Dialogue and Citizenship in the European Multi-level System*, paper for the 1st Pan-European Conference on European Union Politics, Bordeaux 26–28 September 2002, <http://www.mpi-fg-koeln.mpg.de/socialeurope/downloads/BordeauxCitizenship.pdf>; W. Kerber, *An International Multi-Level System of Competition Laws: Federalism in Antitrust*, German Working Papers in Law and Economics 2003, nr 1. Pojęcie multicytryczności systemu prawa wprowadziła E. Łętowska, *Multicytryczność współczesnego systemu prawa i jej konsekwencje*, PiP 2005, z. 4, s. 3–10; też, *Między Scyllą a Charybdą – sędzia polski między Strasburgiem i Luksemburgiem*, EPS 2005, nr 1, s. 3–10. Jak zauważa autorka, wstąpienie Polski do Unii Europejskiej spowodowało, że inaczej postrzegane jest uczestniczenie obywateli i organów władzy publicznej w kulturze prawnej i co wprost zauważalne, że *corpus iuris polonicum* stał się genetycznie niejednorodny, ponieważ obejmuje system prawa narodowego oraz *acquis communautaire*.

⁴ Zob. m.in. M. van de Kerchove, F. Ost, *Legal System. Between Order and Disorder*, London 1994, *passim*; R. Voigt, *Globalisierung des Rechts, Entsteht eine „dritte Rechtsordnung“?* (w:) *Globalisierung des Rechts*, red. R. Voigt, Baden-Baden 1999, s. 13 i n.; W. Cyrul, B. Brożek, *Globalny system prawa*, *Studia z filozofii prawa* 2003, t. 2, s. 94–109. Globalny system rozumiany jest jako pluralistyczna koncepcja prawa, w którym kilka systemów prawnych koegzystuje w tym samym momencie. Na temat pluralistycznej koncepcji prawa pisał N. McCormick, *Questioning Sovereignty. Law, State, and Nation in the European Commonwealth*, New York 2001, s. 94 i 115.

⁵ Sformułowanie użyte przez M. Safjana podczas Konferencji „Pozycja sądów konstytucyjnych w następstwie integracji z UE”, Bleda – Słowenia 30 IX–2 X 2004, cyt. za: P. Mikłaszewicz, *Pozycja sądów konstytucyjnych w następstwie integracji z Unią Europejską (Konferencja w Bledzie – Słowenia 30 IX–2 X 2004)*, PiP 2005, z. 3, s. 120. Zob. również A. Kustra, *Wokół problemu multicytryczności systemu prawa*, PiP 2006, z. 7, s. 87 i n.

⁶ W. Lang, *Wokół problemu „multicytryczności systemu prawa”*, PiP 2005, z. 7, s. 95.

⁷ W literaturze przedmiotu hierarchia przedstawiana jest w postaci relacji porządkującej zbiór, przy czym chodzi o relacje hierarchicznej nadrzędności i równorzędności. Zob. szerzej K. Pleszka, *Hierarchia w systemie prawa*, Kraków 1986, rozdz. 4.

wertykalny bądź horyzontalny sposób, gdyż są one współcześnie zastępowane przez tzw. cyrkularną lub zapętloną hierarchię norm⁸.

Należy zauważyć, że choć zjawisko multicentryzmu samo w sobie nie determinuje kolizji norm, to niewątpliwie ryzyko takich kolizji w układzie multicentrycznym jest większe niż w układzie monocentrycznym⁹. Chodzi tutaj nade wszystko o aspekt stosowania prawa, który wiąże się ze sporami kompetencyjnymi, czyli o wzajemną rywalizację wielu centrów decyzyjnych występujących na wyróżnionych powyżej płaszczyznach. Multicentryczność wymaga bowiem zaakceptowania faktu, że organy zewnętrzne względem krajowych mogą w sposób wiążący podejmować skuteczne decyzje dotyczące stosowania i interpretowania prawa na terenie danego kraju. Innymi słowy, w związku z procesem integracji europejskiej w wymiarze prawnym, chociaż mamy do czynienia z jednym porządkiem prawnym określonego państwa członkowskiego, to jednak ma on charakter multicentryczny w tym sensie, że w jego ramach dochodzi do podziału kompetencji *quoad usum* między organy krajowe i unijne¹⁰. Stosowanie prawa unijnego – w myśl zasady dualizmu – odbywa się na dwóch płaszczyznach: krajowej, gdzie procesu tego dokonują według autonomicznych procedur sądy państw członkowskich, i ponadnarodowej, z udziałem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

Trzeba przy tym zaznaczyć, że to właśnie sądy krajowe stosują prawo unijne w konkretnych i indywidualnych przypadkach – we wspomnianych tzw. sprawach unijnych. To one są zatem organami najbliższymi codzienności prawnej obywateli Unii i zapewniają jednostkom ochronę ich praw i roszczeń wynikających z prawa unijnego. Z tego powodu sędziów krajowych określa się nieraz mianem „pierwotnych sędziów unijnych” (*primary European judges*). Sądy krajowe bezpośrednio stosują niektóre postanowienia prawa unijnego (w szczególności unijne prawo pierwotne i rozporządzenia), w zgodzie z prawem unijnym interpretują ustawodawstwo krajowe, a w pewnych sytuacjach opierają swoje wyroki nawet na, mających mieć z zasady skutek pośredni, zapisach unijnych dyrektyw. W efekcie również i je próbuje się zaliczać do sądów Unii Europejskiej, chociaż już może nie tyle *sensu stricto*, ile *largo*.

Sądowe organy unijne są natomiast właściwe wyłącznie w sprawach określonych przepisami traktatowymi, a przez swoje *case law* tworzą standardy stosowania prawa dla siebie samych oraz na potrzeby sądów krajowych. Za sądy *stricte* unijne należałoby uważać Trybunał Sprawiedliwości, Sąd oraz tzw. sądy wyspecjalizowane, które wszystkie razem określane są mianem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Przed

---

⁸ M. van de Kerchove, F. Ost, *Legal System...*, s. 69. F. Ost uważa, że zapętlona hierarchia to interakcja między poziomami, w której relacje zachodzą we wszystkie strony, tj. poziom najwyższy skierowany jest z powrotem do poziomu niższego, wpływając na niego, a równocześnie sam jest determinowany przez tenże poziom najniższy.

⁹ W. Lang, *Wokół problemu...*, s. 97; A. Kustra, *Wokół problemu...*, s. 91.

¹⁰ E. Łętowska, *Multicentryczność współczesnego systemu prawa...*, s. 6 i n.

„Publikacja stanowi cenne opracowanie będące wielopłaszczyznową analizą badawczą z zakresu prawa podatkowego. Przedmiotem opracowania są korelacje zachodzące pomiędzy podatkiem od czynności cywilnoprawnych i podatkiem od towarów i usług. Jest to interesująco przeprowadzona analiza, wbrew pozorom, trudnych zagadnień, wsparta orzecznictwem sądów administracyjnych. Ponadto monografia jest wzbogacona interesującymi odniesieniami do prawa unijnego, jak również do orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Niewątpliwie nowatorskie ujęcie problematyki jest również efektem bogatego doświadczenia teoretycznego i orzeczniczego Autorów. Ze względu na wysokie walory merytoryczne i analityczne prezentowana monografia będzie stanowiła wartościowy wkład w doktrynę prawa podatkowego”.

Dr hab. Dominik Jan Gajewski

W książce zwrócono szczególną uwagę na najczęściej pojawiające się wątpliwości dotyczące stosowania podatku od czynności cywilnoprawnych i podatku od towarów i usług zarówno na gruncie prawa polskiego, jak i unijnego. Autorzy starają się odpowiedzieć na pytanie, jakie transakcje związane z dokonywaniem obrotu składnikami majątkowymi podlegają opodatkowaniu podatkiem od czynności cywilnoprawnych, a jakie należy rozpoznawać jako dostawę towarów w rozumieniu ustawy o podatku od towarów i usług.

Opracowanie, oprócz ogólnej charakterystyki podatku od czynności cywilnoprawnych i podatku od towarów i usług, zawiera omówienie m.in. takich zagadnień jak:

- wyłączenia i zwolnienia od podatku od czynności cywilnoprawnych,
- wyłączenia i zwolnienia od podatku od towarów i usług,
- problemy z ustaleniem granicy między obrotem nieprofesjonalnym a profesjonalnym.

Publikacja skierowana jest do doradców podatkowych, radców prawnych i adwokatów specjalizujących się w sprawach podatkowych, urzędników organów podatkowych, a także sędziów sądów administracyjnych orzekających w sprawach podatkowych.

„Przeгляд Podatkowy” świętuje jubileusz 25-lecia istnienia!

Już od ćwierć wieku dostarcza Czytelnikom informację podatkową najwyższej jakości.

PRZEGLĄD 25
PODATKOWY lat

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL

